

Снежик О. П.,

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

ФРАНЦУЗЬКІ «АВТОМОБІЛЬНІ» НЕОЛОГІЗМИ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПЕРЕКЛАД

У статті йдеться про структурно-семантичні та перекладацькі особливості французьких термінів-неологізмів із автомобільної галузі.

Ключові слова: неологізм, термін, терміноутворення, науково-технічний переклад, перекладацький відповідник.

В статье идет речь о структурно-семантических и переводческих особенностях французских терминов-неологизмов из автомобильной отрасли.

Ключевые слова: неологизм, термин, образование терминов, научно-технический перевод, переводческое соответствие.

The article deals with structural-semantic and translation peculiarities of French neologism-terms from automobile branch.

Key words: neologism, term, term-formation, scientific-technical translation, translation-equivalent.

Постановка проблеми. Процес утворення нових слів відзеркалює загальні тенденції розвитку мови, які зумовлені взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед останніх – потреби суспільства у вираженні нових понять, які є своєрідним продуктом науково-технічного прогресу, розвитку культури, засобів масової комунікації, результатом змін соціальних відносин та загального прискорення темпу життя суспільства.

«Зміна умов функціонування мови за доби науково-технічної революції, необхідності спеціалізації словника у відповідних галузях знань зумовили зростання спеціальних термінологій» [2, с. 93].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання загальної та спеціальної неології постійно перебувають у полі зору сучасних вітчизняних і зарубіжних мовознавців (Ю.А. Зацний, О.І. Чередниченко, Л.П. Попко, В.І. Заботкіна, А.А. Брагіна, Ю.С. Сорокін, Н.З. Котелова, Ж.-Ф. Саблероль, С.Кюзен-Перш та ін.). Неологізми досліджуються в рамках різних лінгвістичних теорій й на матеріалі різних мов та галузей.

Разом з тим, структурно-семантичні й перекладацькі особливості термінів у галузі сучасного автомобілебудування не були предметом спеціального вивчення, попри те, що ця галузь знаменується стрімким розвитком і новими винаходами й проектами у всьому світі, а відтак зростає потреба в міжнародному обміні науково-технічною інформацією та перекладі.

Ці чинники зумовлюють **актуальність** даного дослідження, яке ставить на меті з'ясування зовнішніх факторів значного збагачення сучасної французької автомобільної термінології та встановлення деяких лексичних закономірностей перекладацької діяльності в автомобільній сфері. **Об'єктом** його виступає французька неологічна термінологія із автомобільної галузі, яка значно збагатилася на межі ХХ – ХХІ століть мовними інноваціями.

Предметом вивчення ми обрали структурно-семантичний та перекладацький аналіз «автомобільних» неологізмів французької мови.

Матеріалом дослідження слугувала французька термінологічна база неологізмів «France Terme», укладена Дélégation générale à la langue française et aux langues de France [3], словники, франкомовні та україномовні матеріали мережі Інтернет, матеріали друкованих наукових, публіцистичних та рекламних видань.

Наукову новизну ми вбачаємо в тому, що аналіз лексичних особливостей перекладу проводиться саме на матеріалі сучасної термінологічної франкомовної бази термінів та корпусу матеріалів, які відбивають інновації в автомобільній галузі.

Найбільш загальні спостереження за матеріалом дослідження дозволяють нам виділити серед зовнішніх чинників терміноутворення у сучасній автобудівельній галузі наступні:

1. **Науково-технічний прогрес:** розробка й поява нових деталей, нових/альтернативних видів палива, винайдення спеціальних гаджетів, які використовуються як для покращення технічних характеристик, так і для комфорту й безпеки водія та пасажирів на борту автомобіля. Наведемо лише кілька прикладів таких термінів-неологізмів: *bouton SOS*, m – *кнопка вигуку технічної підтримки PEUGEOT ASSISTANCE в нових моделях машин Peugeot*. Така служба підтримки працює цілодобово та доступна у 10 країнах Європи як то: Франція, Німеччина, Італія, Іспанія, Португалія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Швеція, Австрія, а з 2011 року також обслуговує Великобританію, Польщу та Данію; *appel d'urgence automatique*, m – *автоматичний вигук технічної підтримки*; *système de navigation (le GPS)*, m – *супутникова система навігації, GPS*; *aide au freinage d'urgence (AFU)*, f – *електронна система безпеки гальмування, сконструйована для керування напругою в гідравлічній системі гальм. У випадку екстреного гальмування та недостатньої сили, прикладеної на педаль гальм, вона самостійно підвищує напругу гальмівної магістралі, роблячи це швидше, ніж на те здатна людина*; *système ESP*, m – *система електронного контролю стійкості, один з прикладів, що яскраво демонструє метафоричну модель «автомобіль – комп'ютер», зафіксовану у роботі Ю.А. Зацного [1, с. 47]. Така система дозволяє за допомогою комп'ютеру керувати моментом сили колеса, одночасно одного або декількох; *télématique*, m – *система різноформатного (стільникового, Інтернет) зв'язку, яким обладнаний автомобіль*.*

Постійно конструюються нові класи і моделі автомобілів. Так, у серійне виробництво запущено автомобіль, що поєднує в собі кращі риси машин різного класу, зокрема місткість, економічність і «спортивність», тобто естетичність і швидкість, і в той же час за ціною набагато дешевший за елітні автомобілі. Він позначається словом *crossover*, m – *кросовер* (від англ. *cross-over vehicle*) або *4x4*, що відтворюється у сленговій

українській мові метонімією *Джип*, у підмові ж галузі вдаються до описового перекладу: *автомобіль із кузовом типу «універсал» та системою повного приводу*.

2. **Урбанізація**, що характеризується, зокрема, нововведеннями у правилах дорожнього руху та втілює алгоритм «інновація – реакція, дії пристосування суспільства», процес чого повністю відображається у підмові автомобільної галузі: *autocariste, m – підприємець, що займається міжміськими автобусними перевезеннями; alarme, f anti-intrusion – система охоронної сигналізації; éthylolest électronique, m – електронний алкотестер; siège, m enfant – дитяче автомобільне крісло*.

3. **Підвищення екологічних стандартів в аспекті сталого розвитку європейських країн**: поява номінацій на позначення біоавтомобілей та біопалива. У деяких «альтернативних автомобілях» замість звичайного дизельного пального уже використовується *biocarburants, m – біопаливо* із його різновидом *biodiesel, m – біодизельне паливо* тощо. Серед «альтернативних автомобілів» відзначаємо *voiture, f hybride, voiture, f «flex fuel» – гібридні автомобілі*, обладнані як двигуном внутрішнього згоряння, так і електромотором, або здатні працювати на двох видах палива: *бензині та етанолі*. Зафіксовано термін, який використовують екологи на позначення палива, що шкодить оточуючому середовищу: *nécrocarburant – неекологічне паливо*. Існує вже й *véhicule, m 100% électrique – електромобіль*, з новими характеристиками та обладнанням для заправки: *une capacité de chargement – можливість підзарядки автомобіля*.

4. **Суспільні феномени**. Економічна криза 2009 р. ще більше загострила ситуацію із викраденням автомобілів, що сприяла появі цілої низки термінів на позначення цієї ситуації: *piraterie routière, f – крадіжки на дорогах, викрадення автомобілів*; її учасників: *pirate de la route, m – злодій, що викрадає автомобілі*. З'являється «технічна» відповідь на цей соціальний феномен: *télésécurité, f – інтегрована система електро- та телебезпеки; système d'appel d'urgence, m – аварійна служба; dispositif antidémarrage, m – іммобілайзер (засіб проти викрадення автомобіля)*.

З'являються й нові «економічні» та «екологічні» форми використання автомобіля: *covoiturage, m*, яке відтворюється в українському перекладі описово: *спільне використання автомобіля*.

Цінність людського життя впливає на зміни правил дорожнього руху, посилення контролю за ними та технічні інновації: *pré-tendeur, m – прилад, що натягує ремінь безпеки під аварії; installation de surveillance d'allure, f – автоматична система керування швидкістю*. Із збільшенням нічних перевезень та взагалі поїздок на автомобілі вночі через більшу розвантаженість доріг з'являється *affichage nocturne de confort, f – нічна панель*.

Багато нових реалій пов'язані із логістикою взагалі та із логістикою автомобілів зокрема. Наприклад: *евакуатор* називають *dépanneuse, f; navette, f – комунальний транспортний засіб-експрес*, що здійснює обмежену кількість зупинок або не здійснює зупинок взагалі між двома пунктами.

Аналіз корпусу неологічних даних французької автомобільної термінології дозволив нам констатувати інтенсивне використання французькою мовою даної підгалузі внутрішньомовних ресурсів (афіксальної деривації, словоскладання, конверсії, переосмислення – ресурсів семантичної та формальної неології), а також запозичення іншомовних термінів, завдяки чому утворився вагомий термінологічний шар «автомобільної» лексики (близько 200 одиниць). Розглянемо тут основні з них.

Досліджені неологізми автомобільної сфери найчастіше виражені **іменниками** (*caravane, f; métis, m; dérapeur, m; citadine, f; voiturette, f; refroidisseur, m; hybridation, f; monospace, m; décalage, m; télésécurité, f*), **іхніми сполученнями** (*taux, m de reconduction; pirate, m de la route; antiblocage, m au freinage*), **прикметниками** (*multimarqué*), **сполученнями іменника з прикметником** (N+Adjectif) (*piraterie, f routière; rideau, m gonflable; éclairage, m prolongé; rétrogradage, m forcé; surcouple, f temporaire; tourbillon, m longitudinal*), **дієсловами** (*remodeler*).

– **Афіксальна деривація.**

Префіксація. Найпродуктивнішим префіксом новоутворень у досліджуваній галузі є, безсумнівно, префікс *auto-*: *autocaravane, f; autoallumage, m*. Із розвитком телекомунікацій та виготовленням спеціальних «девайсів» для машин, поширюються і префікси *télé-, géo-, électro-, radio-*: *géonavigateur, m; télépéage, m; télésécurité, f; électro-stabilisateur, m; radiodiffusion f*, тощо. Зв'язок «автомобільних» неологізмів з екологічними проблемами пояснює продуктивність префікса *bio-*: *biocarburant, m*. Як зазначалося, важливою ланкою в розробці сучасних авто є превентивні засоби, тому префікси *anti-* та *pré-* використовуються у словах на позначення таких номінацій, як наприклад: *antidémarrage, m; antiblocage, m; prétendeur, m*. Актуальні й префікси грецького походження на позначення кількості: *multimarqué, monospace*.

Суфіксація. Продуктивними для термінотворення у даній галузі є такі суфікси, як *-ique, -(is)ation, -ite, -on, -eur, -age*: *hivernisation, f; hybridation, f; motorisation, f; ferroutage, m; ineritage, m; baraquage, m; roulage, m*.

Парасинтез. Досить часто слова утворюються за допомогою обох механізмів афіксації: *rétrogradage, m; covoiturage, m; turborécupérateur, m; autocaravanier, m; dérapeur, m; remodelage, m; recouvrement, m*.

– **Словоскладання** посідає чинне місце серед способів творення неологізмів автомобільної галузі. З'єднуватися можуть не лише основи, а й цілі слова. Щодо складних слів, це – переважно поєднання двох іменників: *éthylolest, m (éthyl + o + test); éthyloètre, m (éthyl + o + mètre); boîte-tampon, m (boîte + – + tampon)*.

Більш численну групу складають іменні композиції. Наведемо кілька моделей: N + **de** + N (*antiblocage, m de sécurité; compresseur, m d'alimentation; essai, m de choc; groupe, m d'option; pirate, m de la route; soupe, m de décharge*); N + **Adj.** + **de** + N (*affichage, m nocturne de confort*); N + **par** + N (*autoallumage, m par pression*); N + **à** + N + **Adj.** (*distribution, f à programme variable; moteur, m à injection directe; transmission, f à variation continue; véhicule, m à motorisation hybride*); N + **de** + N + **à** + N + **Adj.** (*système, m d'admission à géométrie variable*).

– Прикладом **семантичної неології** (виникнення нового значення) досліджуваної галузі може слугувати термін *personnalisation, f*. Його перше значення: «*action de personnaliser; personnaliser un objet de série*».

У сучасній автомобільній сфері воно набуло значення: «*recommandation officielle pour 'tuning'*». Інше слово *caravane*, *f* («*groupe de voyageurs réunis pour franchir une contrée désertique, peu sûre (avant les moyens de transport modernes ou quand ils ne sont pas utilisables)*») тепер використовується також на позначення «*remorque d'automobile, aménagée pour pouvoir servir de logement, pour le camping*».

– **Запозичення**, зафіксовані в даній сфері, надходять у французьку мову переважно з англійської: *crossover*, *m*; *air-bag*, *m*; *GPS*, *m* та ін.

Щодо перекладацьких особливостей досліджуваних одиниць, використовуються такі засоби перекладу, як: використання прямого еквіваленту; транскрибування (особливо запозичень з англійської мови); калькування; експлікація та ін.

Прямий еквівалент застосовується у випадку, коли реалія існує у обох мовах, наприклад: *décalage*, *m* – зсув, зміщення; *feux de détresse*, *m, pl* – аварійні фари. Деякі реалії, незважаючи на те, що вже існують в українській мові, не є розповсюдженими настільки, як у французькій, тому потребують перекладацького лінгвокультурологічного коментаря: *autocaravane intégrale*, *f* – трейлер, дім-автофургон (обладнаний кухнею, місцями для сну, туалетом).

З огляду на те, що в українській мові існує велика кількість англіцизмів, то деякі з перекладених одиниць є не просто прямим еквівалентом, а транскрибованими англійськими еквівалентами неологізму, наприклад: *autocaravane*, *f* – трейлер – *trailer*, *angl.*; *dispositif antidémarrage*, *m* – іммобілайзер (засіб проти викрадення машини) – *immobilizer*, *angl.*; *essai de choc*, *m* – краш-тест, аварійне випробування – *crash test*, *angl.*; *personnalisation*, *f* – тюнінг – *tuning*, *angl.* тощо.

Власні назви технічних систем, які фігурують на українських сайтах відомих французьких автомобільних компаній Peugeot, Renault, Citroën, можуть взагалі не перекладатися, наприклад: *Parktronik* – система *Parktronik*; *système de gestion de la motricité Selec-Terrain™* – система постійного повного приводу *Selec-Trac™*.

Також зустрічаються приклади, коли поряд із калькуванням, адаптацією та експлікацією англійський еквівалент або аббревіатура подається у дужках: *régulateur*, *m de vitesse électronique auto-adaptif à commande au volant* – електронна програма стабілізації руху (ESC); *assistance*, *f au démarrage en côte (HSA)* – система допомоги під час початку руху на похилій поверхні (Hill start assist); *système de contrôle de descente (HDC)* – система контролю за стійкістю на спуску (Hill Descent Control) тощо.

Підсумовуючи, зазначимо що тема «автомобільних» неологізмів та їх перекладу є надзвичайно цікавою й невичерпною. Її не можна розкрити в межах короткої розвідки. Подальша розробка цієї теми сприятиме розбудові порівняльної неології французької та української мов, двомовної лексикографії, укладанню нових термінологічних словників.

Література:

1. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник / Юрій Антонович Зацний, Анатолій Вікторович Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.
2. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
3. France Terme. Base de termes recommandés au Journal officiel de la République française. – Електронний ресурс. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.culture.fr/franceterme/result?francetermeSearchTerme=&francetermeSearchDomaine=27&francetermeSearchSubmit=rechercher&action=search>.